

Script: Leren door te denken

In deze video duiden we je waarom denken een belangrijk principe is voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling. 'Denken' is een overkoepelende term die een keten van denkprocessen inhoudt, kortom een denkstrategie.

Het is essentieel voor leren, het is zelfs onlosmakelijk ermee verbonden. De relatie tussen leren en denken kan je op verschillende manieren invullen: mensen leren over denken, ze denken om te leren, ze leren te denken en denken om te leren.

Wat betekent actiegericht denken?

Denken verwijst vaak naar kritische en creatieve denkvaardigheden en probleemoplossend denken. In het kader van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling focussen we specifiek op actiegericht denken.

Wat betekent dit nu? Maatschappelijke vraagstukken duiken op, raken en laten de meeste mensen niet onverschillig. Je definieert een doel en formuleert een uitdaging. Dit is een proces waarin je een strategie uitzet om je doel te bereiken.

Actiegericht denken is relevant om toe te passen op maatschappelijke vraagstukken want die reiken authentieke vragen aan, waarop de antwoorden niet gekend zijn.

Denk bijvoorbeeld dat je in de klas werkt rond het onderwerp van oceaansvervuiling. Deze kwestie roept vragen op, zoals: Hoe raakte de oceaan vervuild? Wie is verantwoordelijk voor de vervuiling? Is er een manier om vervuiling te verminderen of vermijden?

Elke vraag bevat een uitdaging en nodigt je uit om na te denken over verschillende perspectieven, om te brainstormen, om oorzaken en gevolgen te vergelijken en onderzoeken ... Actiegericht denken gaat over het toepassen van deze denkprocessen om een bepaald doel te bereiken met betrekking tot een maatschappelijk vraagstuk.

Doelgerichtheid is met andere woorden een belangrijk kenmerk van actiegericht denken. Je wil dat je leerlingen zich afvragen: Wat wil ik hieraan doen? Welke verandering heb ik op het oog?

De geformuleerde uitdaging kan een tastbare, fysieke verandering zijn maar evengoed een verandering in je bewustzijn. Een actie is een stap in de richting van je doel, met betrekking tot een maatschappelijk vraagstuk. Die actie kan een verandering teweegbrengen op zowel persoonlijk als maatschappelijk vlak of zelfs op beide. Dat is net het mooie aan actiegericht werken, je kan het op vele manieren invullen.

Hoewel je individueel actie kan ondernemen, is er een grote nood aan collectieve actie met betrekking tot maatschappelijke vraagstukken. Naar een gemeenschappelijk doel toe werken, zorgt bovendien voor verbondenheid tussen leerlingen.

Waarom denken stimuleren?

Maatschappelijke vraagstukken zijn een interessant vertrekpunt om denkvaardigheden te ontwikkelen. Waarom? Maatschappelijke vraagstukken worden gekenmerkt door complexiteit en veroorzaken controverses. Om die controverses te beantwoorden, is er, omwille van de normen en waarden, wetenschappelijk onderbouwde kennis nodig.

Maatschappelijke vraagstukken worden vaak 'wicked problems' genoemd, die geldende of authentieke (?) vragen aanreiken. Die vragen ontstaan uit een oprechte bezorgdheid. Wanneer leerlingen nadenken en zelf beslissen welke verandering ze willen zien of waarmaken, dan tonen en ontwikkelen ze betrokkenheid. Dat versterkt hun zelfvertrouwen.

Leerlingen expliciet leren nadenken over maatschappelijke vraagstukken, helpt hen denkstrategieën te ontwikkelen en dieper inzicht erin te verwerven. Bovendien helpt expliciet denkkonderwijs leerlingen metacognitie te ontwikkelen, zodat ze denkvaardigheden ook in andere situaties kunnen inzetten.

Daarbij is reflectie zowel over het proces als over de actie belangrijk, net om dit zelfvertrouwen in hun transformatief vermogen op te bouwen.

Aangezien maatschappelijke vraagstukken complex zijn, liggen de antwoorden niet voor de hand en kunnen we geen onmiddellijke oplossingen aanreiken. Ze vragen ons even de tijd te bevriezen en stil te staan bij hun validiteit en verschillende deelaspecten. Je klas en school bieden de ruimte om verschillende strategieën om bewust na te denken, te ervaren en in te oefenen.

Hoe geef je denkkonderwijs?

Hoe geef je denkkonderwijs? Er zijn verschillende strategieën. Laten we starten met de eerste methode: je vraagstelling bewust voorbereiden.

Ten eerste, bedenk zorgvuldig welke denkprocessen je de leerlingen wil zien inzetten. Bereid een daarbij horen vragenlijst voor. Je vindt een vragenlijst geïnspireerd op Bloom bij de lesmaterialen, die je kan ondersteunen. Om het denken van de leerlingen uit te lokken, kan het helpen om je vragen op een uitnodigende manier te stellen. Vraag je leerlingen eerder: "Wat zou ..?" in plaats van "Wat is of zijn ...?"

Een tweede werkwijze om denken aan te leren, zijn denkopdrachten waar leerlingen verschillende strategieën inzetten zoals: vergelijken, oorzaken en gevolgen onderzoeken, verbanden leggen, brainstormen. Deze methoden kunnen je helpen om bewust nadenken, in je klas vorm te geven. Als je hierover graag meer info wil, check zeker de lesmaterialen in deze module.

Tot is het belangrijk om denkprocessen waarneembaar te maken. Door expliciet het type denken te benoemen, dat je als leerkracht toepast of je leerlingen vraagt toe te passen, maak je je leerlingen hiervan bewust. Dit versterkt ook hun metacognitieve vaardigheden.

Denken visualiseren

Een andere manier om denken waarneembaar en bespreekbaar te maken, is door te visualiseren. Je kan verschillende tools als visuele denkinstrumenten gebruiken zoals mindmaps, een Venn diagram, zowel op papier als online. Door dit online te doen, kunnen leerlingen van gedachten wisselen met leerlingen buiten de klas. Het is ook een ideale werkwijze om al hun antwoorden op een platform te verzamelen en deze oefeningen zelfs mee naar huis te nemen.

Om het denken te stimuleren, voer je deze denkoefeningen samen uit, aan de hand van input van de leerlingen. Op die manier worden de tools dynamisch e, creëer je kansen om gedachten en ideeën te delen. Je kan een van de visuele denkinstrumenten gebruiken in de lesmaterialen van deze module.

Concreet voorbeeld

Laten we voortbouwen op het voorbeeld van het ecosysteem. Zoek uit wat je leerlingen hierover willen weten, ondersteun hen in het kiezen van een topic en vraag hen bijvoorbeeld waar ze nieuwsgierig naar zijn.

Je kan een van de visuele denkstrategieën uit de lesmaterialen van deze module gebruiken. Probeer toe te werken naar een door de leerlingen zelf zorgvuldig geformuleerde uitdaging. In dit geval zou de uitdaging kunnen zijn: 'Laten we het ecosysteem in onze schoolomgeving terug gezond maken.' En zo kunnen ze verschillende acties doelgericht formuleren zoals 'laten we alle kleine insecten in de vijver naast de school tellen.' Of 'laat ons afval in de velden naast onze school opruimen.' Deze acties komen neer op vragen stellen, vergelijken, observeren, criteria opstellen, een plan uitschrijven, een onderzoek voeren enzovoort. Dit zijn allemaal denkstrategieën.

Dit was het principe 'leren door te denken'! Wil je meer informatie, kant-en-klare materialen of meer artikels? Check de lesmaterialen en andere links in deze module. Tot ziens!